

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР
«ІНСТИТУТ БІОЛОГІЇ ТА МЕДИЦИНИ»

XIX МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
СТУДЕНТІВ ТА МОЛОДИХ ВЧЕНИХ
«ШЕВЧЕНКІВСЬКА ВЕСНА:
ДОСЯГНЕННЯ БІОЛОГІЧНОЇ НАУКИ / BIOSCIENCE ADVANCES»

ЗБІРНИК ТЕЗ
(Київ, 12-13 ТРАВНЯ 2021)

TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV

EDUCATIONAL AND SCIENTIFIC CENTRE
“INSTITUTE OF BIOLOGY AND MEDICINE”

XIX INTERNATIONAL CONFERENCE
OF STUDENTS AND YOUNG SCIENTISTS
“SHEVCHENKIVSKA VESNA: BIOSCIENCE ADVANCES”

BOOK OF ABSTRACTS
(KYIV, 12-13 MAY 2021)

ГОСТ 12039-82 Семена сельскохозяйственных культур. Методы определения жизнеспособности.

¹Полівчак І., ¹Яворівський Р., ²Бабицький А.
РІЗНОМАНІТНІСТЬ І ПОШИРЕННЯ АБОРИГЕННИХ ВИДІВ
РОДУ *BETULA* L. У ФЛОРИ УКРАЇНИ

¹Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

вул. Максима Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027, Україна

²Національний університет біоресурсів і природокористування України

вул. Героїв Оборони, 15, м. Київ, 03041, Україна

e-mail: andriybabytskiy@gmail.com

Polivchak I., Yavorivskii R., Babytskiy A. DIVERSITY AND SPREADING OF BETULA L. NATIVE SPECIES IN THE FLORA OF UKRAINE. The species diversity and spreading of native Betula L. in Ukraine are analyzed. The most common in all types of biotopes in Ukraine are B. pendula and B. pubescens. B. microlepis, B. klokovii, B. kotulae, B. humilis, B. obscura, B. litwinowii and B. borysthena are rare species in the flora of Ukraine so need protection and conservation of their natural localities.

У природній флорі України наразі зареєстровано 9 видів роду береза (*Betula* L.): б. повисла (*B. pendula* Roth.), б. пухнаста (*B. pubescens* Ehrh.), б. дніпровська (*B. borysthena* Klok.), б. низька або приземиста (*B. humilis* Schrank.), б. Клокова (*B. klokovii* Zaverucha), б. Котулі (*B. kotulae* Zaverucha), б. темна (*B. obscura* Kotula), б. Литвинова (*B. litwinowii* A. Doluch.), б. дрібнолуската (*B. microlepis* Ig. Vassil.) [Пархоменко, 2011]. Найбільш поширені в Україні берези повисла та пухнаста. У лісових насадженнях вони часто ростуть разом. Береза повисла утворює чисті гаї та змішані лісові насадження. Береза пухнаста зростає в сирих лісах, на болотах та узліссях і найчастіше трапляється на півночі й заході України.

Наукова родова назва роду походить від зміненого латинського слова “batula”, що в перекладі означає бити, сікти, шмагати.

Ареали берез у флорі України відрізняються між собою розмірами, формою та межами. Одні види берези розповсюджені лише в межах України і поширені на невеликих площах, інші розповсюджені і за її межами на досить великих площах. Широко розповсюдженими за межами України є береза повисла (*B. pendula*), пухнаста (*B. pubescens*), низька або приземиста (*B. humilis*), Литвинова (*B. litwinowii*).

Берези повисла та пухнаста в сучасний період найбільш поширені види роду *Betula* на земній кулі. У філогенетичному розвитку роду *Betula* вони найдревніші серед берез секції *Albae* і в Україні в природних умовах росли на всій її території. У минулі епохи і тепер вони є складовою частиною лісових фітоценозів. Берези повисла та пухнаста відносяться до лісових порід, які називаються піонерами лісу. Завдяки великій насінній продуктивності та легкому розповсюдженню насіння вони швидко заселяють звільнені з-під лісу простори після лісових пожеж, порубів, а також непридатних для сільського господарства площ. У лісових насадженнях України береза повисла на п'ятому місці після сосни звичайної, ялини європейської, дуба звичайного, та бука лісового [Пархоменко, 2011].

Береза повисла – однодомна рослина, з різностатевими квітками, анемофіл, анемохор, реліктивна, світлолюбна, мезофіт, мікротерм, мезотроф, антропогенно-прогресивний нестійкий едифікатор тимчасових вторинних угруповань на згарищах та вирубках, та асектатор корінних хвойних та широколистяних лісів [Пархоменко, 2011].

Береза повисла у флорі України (*B. pendula* Roth.) створює чисті і змішані насадження з іншими деревними та кущовими породами. Це найпоширеніший вид берези в Україні. Вона розповсюджена в Українському Поліссі, в Розточчі та Опіллі, Прикарпатті та Закарпатті, в Карпатах, в Правобережному та Лівобережному Лісостепу, де рідше зростає в південній його частині. У Степу трапляється по берегах річок Самари та Дінця. У Криму – дуже зрідка, лише у верхній частині північних схилів Бабуган-Яйли. У Карпатах вона росте розсіяно, частіше у внутрішніх районах з більш континентальним кліматом. У лісовій зоні поширена майже всюди як тимчасова порода в корінних деревостанах на згарищах, вирубках, вітровалах, зарослих завалах і т. д. [Пархоменко, 2011].

Берези повисла і пухнаста раніше називались білою березою (*B. alba* L.). Ця назва була в лісівничій і в ботанічній літературі. Так цю назву приймав і Карл Лінней [Васильев, 1980]. Береза пухнаста (*B. pubescens* Ehrh.) в Україні поширена на мохових та осокових болотах Українського Полісся та Північної частини Правобережного Лісостепу, де часто росте в суміші з *B. humilis*. У Лісостепу трапляється рідше, лише в сирих місцях у лісі, по краях боліт та берегах озер і дуже зрідка в Степу – в річкових долинах Дніпра та Південного Бугу. Береза пухнаста розповсюджена майже всюди як домішка у всіх типах деревостанів і як масова другорядна порода на згарищах, вирубках в суміші з *B. pendula*. Береза пухнаста завжди росте в суміші з березою повислою, але на малопроточних або перехідних болотах та в заболочених лісах залишається тільки береза пухнаста.

Береза пухнаста – рослина однодомна, з різностатевими квітками, анемофіл, анемохор, реліктивна, світлолюбна, мезофіт (але переносить

надмірне і слабо застійне зволоження), мікротерм, мезотроф.

Береза дніпровська (*B. borysthena* Klok.) має незначне поширення. Росте лише на пісках в степових умовах в заплавах річок Дніпра та Південного Бугу. За багатьма морфологічними ознаками схожа на березу повислою. В культурі в Україні відома лише в дендрологічному парку Біосферного заповідника “Асканія-Нова”. Рідкісний вид в Україні.

Береза Литвинова (*B. litwinowii* A. Doluch.) є перехідним видом між березами повислою та пухнастою. В Україні вона виявлена на крейдяних відслоненнях правого берега р. Айдар, в околиці с. Осипівки Луганської області [Васильев, 1951]. В Україну вперше інтродукована у 1949 році Національним ботанічним садом ім. М.М. Гришка НАН України (НБС), де росте і до цього часу [Пархоменко, 2011]. Рідкісний вид в Україні, але особливих переваг в порівнянні з широко розповсюдженими березами повислою та пухнастою немає. Потребує охорони у природних умовах.

Береза низька (*B. humilis* Schrank.) – палеарктичний вид. На території України трапляється в Українському Поліссі на болотах та болотяних луках, на бідних торф’янистих зволених ґрунтах, дуже зрідка в Правобережному Лісостепу (у Вінницькій області в Погребищенському районі, в Новому Фастові, у Київській області в Ірпінському лісництві, квартал 25). Рідкісний вид і занесений у “Червону книгу України”.

Береза Клокова (*B. klovovii* Zaverucha) в Україні росте на вапняках та сухих сарматських пісках по степових схилах південної та південно-західної експозиції в околиці села Жолоби (гора Страхова) Кременецького району Тернопільської області [Заверуха, 1964]. Росте вона на степових ділянках разом з такими рослинами, як *Festuca glauca* Lam., *Carex humilis* Leyss., *Stipa capillata* L. та інші, створюючи фізіономічно щось подібне до степових ділянок, зрідка порослих березами. Рідкісний вид і потребує охорони.

Береза Котулі (*B. kotulae* Zaverucha) в природі зростає в Правобережній частині Українського Полісся та в Лісостепу, в Прикарпатті в межах ареалу берези повислої. Рослина сухих місць. За літературними даними в Україні відомі такі її місцезнаходження: околиці Львова; Тернопільська область – околиці Кременця, околиці с. Сокилець; Львівська область, Стрийській район, околиці с. Моршин; Івано-Франківська область, урочище Буковинка, біля с. Стримба в межах Надвірнянського держлісгоспу; Житомирська область, Овруцько-Словечанський кряж; Тернопільська область, Кременецькій район, околиці хутора Майдан с. Антонівці та околиці хутора Діброва с. Васьківці; околиці сіл Підгірське, Башківці, Веселівка та Підлісці; гора Страхова; Рівненська область Гошанський район, околиці с. Теремне [Vatko, 1933; Kobendza, 1935]. Росте на узліссях, листяних лісах, схилах, березових гайках разом з березою повислою. Темне забарвлення кори дає підставу безпомилково визначити

березу Котулі у природі, а цілий ряд інших ознак та існування свого самостійного ареалу, навіть у межах ареалу берези повислої свідчить про расову самостійність берези Котулі. Рідкісний вид і потребує охорони.

Береза дрібнолуската (*B. microlepis* Ig. Vassil.) в Україні виявлена в гірській частині Криму та в Донецькому Лісостепу (гори Артема) [Васильєв, 1951]. Березу дрібнолукасту виявив Б.В. Заверуха у 1964 році в західній частині Кременецьких гір на Тернопільщині: околиці с. Жолоби, гора Страхова та околиці с. Діброва, гора Маслятин у Кременецькому районі. Тут вона росте на сухих вапнякових та піщаних схилах. До ґрунтових та вологих умов невибаглива. Заселяє зсуви, скелясті схили, піщані дюни. У горах утворює верхню межу лісу. Трапляється в чистих та в змішаних насадженнях з дубом звичайним, ялицею європейською, сосною звичайною та іншими видами [Пархоменко, 2011].

Береза темна (*B. obscura* A. Kotula) у природі росте у Західній Україні, в Карпатах та в Західному Поліссі. На відміну від берези Котулі, береза темна росте переважно на сирих та вологих місцях. Рідкісний вид і потребує охорони.

Отже, найбільше розповсюдженими у всіх типах насаджень в Україні є *B. pendula* та *B. pubescens*. У лісових насадженнях вони разом із іншими деревними породами утворюють чисті та змішані насадження, а також широко використовуються у декоративних насадженнях. Види *B. microlepis*, *B. klokovii*, *B. kotulae*, *B. humilis*, *B. obscura*, *B. litwinowii* та *B. borysthénica* є рідкісними у флорі України і потребують охорони й збереження їхніх природних місцезростань.

ЦИТОВАНА ЛІТЕРАТУРА/REFERENCES

Batko S. przyczynek do rozsiedlania niektorych drzew i krzewow z okolic Przemysla. Roczn. Pol. Tow. Dendr. 1933. №4. S. 65–71.

Kobendza R. przyczynek do poznania brzozy czamej (*Betula obscura* Kotula) w Polsce. Pol. Tow. Dendr. 1935. №6. P. 99–110.

Васильєв В. Н. *Betula schmidtii* Rgl. – представитель одной из древнейших групп рода *Betula* L. Вопросы ботаники на Дальнем Востоке АН СССР. Дальневост. филиал им. В.Л. Комарова. 1969. С. 53–62.

Васильєв И. В. Обзор берез Кавказа. Ботан. журн. 1951. Т. 36, №6. С. 607–621.

Заверуха Б. В. Нові та рідкісні види берез Української флори. Укр. ботан. журн. 1964. Т.21, №5. С. 78–86.

Пархоменко Л. І. Інтродукція і культура берез (*Betula* L.) в Україні. К.: Фітосоціоцентр. 2011. 410 с.

Янковська Д.О., Леонтєва Т.О., Усенко О.М. Вплив Біофлавоно-
їдів Кверцетину Та Рутину На Функціональну Активність Культури
Зелених Водоростей За Різного Спектру Освітлення·····180

ПРИКЛАДНА ТА ФУНДАМЕНТАЛЬНА БІОЛОГІЯ РОСЛИН···185

João Brazão, Cymon J. Cox Amino-Acid Substitution Models: The
Evaluation Of Four Data-Specific Estimation Methods·····187

Pastare-Skutele A., Oļehnoviča E., Liepiņa L., Mežaka A. Moss
Functional Traits In Black Alder Swamp Forests: Case Study·····188

Андрейчук Р. Морфолого-Анатомічна Структура Плоду *Phyteuma
Spicatum* L. (*Campanulaceae*)·····189

Горуха В., Шпагін В. Особливості Просторової Організації Ви-
ставкового Комплексу Просто Неба В Ботанічних Садах На При-
кладі Ботанічного Саду Імені Академіка О.В. Фоміна Київського
Національного Університету Імені Тараса Шевченка·····192

Гуменюк М., Войцехівська О. Перспективи Використання Видів
Роду *Magnolia* В Озелененні Урболандшафтів·····198

Гуцаленко У., Баданіна В. Кокедама: Перспективи Використання В
Озелененні Інтер'єрів·····201

Лахтуров А.С., Смірнов О.Є. Квантові Точки На Основі Cdte Як Фі-
тотоксичні Ефектори В Моделі *Allium*-ТЕСТУ·····205

Левенець Т.В., Смірнов О.Є. Гідрогель-Фенотипування Пророс-
тків Пшениці На Стадії Проростання Для Виявлення Стійких До
Кадмію Сортів·····207

Недял І., Вашека О. Вплив Холодової Стратифікації Та Терміну Збері-
гання На Проростання Насіння *Veratrum Lobelianum* (*Melanthiaceae*)·212

Полівчак І., Яворівський Р., Бабицький А. Різноманітність І По-
ширення Аборигенних Видів Роду *Betula* L. У Флорі України··216

Савченко Д., Тищенко О. Оцінка Естетичної Цінності Міського Пар-
ку «Херсонська Фортеця» (М. Херсон)·····220

Сулейманов І., Тищенко О. Вертикальне Озеленення В Зеленому Бу-
дівництві·····224

Тарахта В., Коваленко М. Проектна Пропозиція Реконструкції Тери-
торії Перед Північним Фасадом ННЦ «Інститут Біології Та Медици-
ни» У Стилї Футуризм·····229

Фіщук О. Васкулярна Анатомія Квітки *Zephyranthes Lindleyana* Herb.
(Mexico) (*Amaryllidaceae*)·····232